

MEDIC
INSKT
BOKSL
UT MCM-MM

Den tusenhandade bodhisattvan, från senare hälften av 700-talet e Kr, får symbolisera de många möjligheter och utmaningar som psykiatri står inför när vi går in i ett nytt årtusende. Figuren finns i Kuzuidera-templet i Osaka, Japan.

Inför psykiatrins tredje århundrade:

Fyra rum i ett hjärta?

Den västerländska psykiatrin har egentligen inte funnits längre än i 200 år. Ändå har den hunnit med både att bollas mellan olika politiska läger och att splittas av interna strider. Inför det tredje århundradet finns en längtan efter enhet.

Författare

HANS ÅGREN

professor, Karolinska institutet, Neurotec, psykiatri, Huddinge sjukhus; medicinsk redaktör, Läkartidningen.

Människor med underliga beteenden har funnits i alla samhällen. Avvikelser i rörelser, tal och retlighet har i flera litterata världskulturer beskrivits på förvånansvärt likartat sätt. Men att på rätt sätt uppmärksamma personliga illabefinnanden kräver respekt för individen och tid att lyssna; vikten av detta fick man klart för sig betydligt senare.

Det första århundradet

1800-talet var den moderna västerländska psykiatrins första århundrade i så måtto att denna medicinska disciplin – ett barn av franska revolutionen, fött i Paris fängelser – nyttjade ett linnéanskt färgat beskrivningssystem där hänsyn togs både till synligt beteende och till subjektiva symtom.

Den kliniska nyttan blev mer uppenbar när den moderna psykiatrins fackla förts över till Tyskland, där Descartes' dualism med väsensskillnad mellan kropp och själ kom att upplösas. Det

tyska psykocerebrala enhetstänkandet ledde via Alzheimer, Kraepelin och Freud till kunskap om hjärndegeneration, om klinisk avgränsning av schizofreni och manodepressivitet, om hjärnans psykiska labyrinter.

Scenariot för hela 1900-talets psykiatri var fastställt vid förra sekelskiftet.

1900-talets politik

Det gångna århundradet har präglats av en strävan att föra ut psykiatrisk kunskap och behandling till så många psykiskt lidande människor som möjligt – alltså politik. Det var politik att bygga ut sinnessjukhusen till att härbärgera och från samhället sekvestrera de alzheimerskt definierade demenspatienterna och de kraepelinskt definierade schizofrenipatienterna. Det var politik (framför allt i USA) att föra fram psykoanalys till de många freudianskt definierade neurospatienterna.

Men det var också politik att försöka

slå ihjäl psykiatrin efter 1968 under förebärande att psykisk sjukdom var en chimär och blott och bart ett uttryck för vanmakt inför ett kapitalistiskt förtryck. Och det var politik att småningom stänga mentalsjukhusen och försöka bygga en ny social omvårdnadsorganisation för kroniskt sjuka människor. Biologisk »reduktionism» kom att överflyglas av en mäktig sociologisk »reduktionism», där en icke-medicinsk samhällsyn fick tolkningsföreträde.

Kampen om den psykiatriska marknaden

Allt detta har hänt i världen och i Sverige. Politiker har här som annorstädes ryckt och dragit i det psykiatriska fackkunnandet för att för sitt folk skapa bästa möjliga funktionsförmåga, mer friskhet, större lycka. Sjukvårdspolitik har berörts av karisman mer från socialt sakkunniga än från företrädare för medicinsk vetenskap, mer från psykologer, sociologer och Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) än från den psykiatriska professionen. Vi har sett socialarbetare och psykologer förlänas barnpsykiatrin och omsorgsvården, psykoteraeutiska ideologer ta över psykiatrisk öppenvård, stundom i en aggressivt antimedicinsk anda. Vi har sett antites och syntes, yin och yang, fram och tillbaka ...

Ett uttryck för kampen om den psykiatriska marknaden har varit motsättningen mellan en politiskt lanserad sektoriserad uppsökande »allvård» och subspecialiserade kunskapsstäta mottagningar och sjukhusavdelningar. Ett annat uttryck är den konstruerade antagonismen mellan psykiatrisk medicinering och psykologisk terapi (som hämmat en optimal utveckling av båda). Operationell diagnostik och klassificering av psykiska sjukdomar har på sina håll felaktigt setts som ett sabotage mot »det mänskliga mötet» mellan jämlikar.

Landsting och sjukvård har ställts mot kommuner och socialvård. Ett dubbelt huvudmannaskap har splittrat och försvagat framför allt missbruks- och psykosvården. »Medicinskt färdigbehandlad» blev ett mantra för migration av fortfarande sjuka människor från landsting till kommun. Man har försökt utveckla begreppet »psykiskt handikapp» till att bli ett kommunalt ord för psykisk sjukdom.

Längtan efter enhet

Mot slutet av århundradet ser vi nu med belåten förundran en ny amalgamerad delkunskaperna om psyket och dess hjärna. Efter flera årtiondens frånvaro har en längtan efter enhet återvänt. Vi har kommit till insikt om dels att den kognitiva och emotionella hjärnan står under direkt påverkan av sin

”Sjukvårdspolitik har berörts av karisman mer från socialt sakkunniga än från företrädare för medicinsk vetenskap, mer från psykologer, sociologer och Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) än från den psykiatriska professionen. Vi har sett socialarbetare och psykologer förlänas barnpsykiatrin och omsorgsvården, psykoteraeutiska ideologer ta över psykiatrisk öppenvård, stundom i en aggressivt antimedicinsk anda. Vi har sett antites och syntes, yin och yang, fram och tillbaka ... ”

omvärld, dels att hjärnan också aktivt formar sin värld.

Vi börjar se och studera »loopar» – gener, neurokemi, cerebral informationsbehandling som noder inuti människan, och sociala grupper och samhället i stort som noder mellan människor – i ett slags synkron krets; många samverkande gener och kommunikation, den emotionella hjärnan och grupptröck. Det framstår ju så självklart att denna interaktion, dessa loopar, kan påverkas på olika nivåer och med olika medel, men med likartad effekt. Biologisk manipulation med medicinering å ena sidan, och psykologisk manipulation med träning och terapi å den andra, måste sträva mot samma mål: patienten skall lida mindre och fungera bättre.

Det vetenskapliga arbetssättet förenar

Internationell skolpsykiatri är således en vetenskap som samtidigt är medicinsk–kognitiv–psykologisk–social: »fyra rum i ett hjärta» [professor Lars Jacobsson, Luleå, oktober 1999]. Det vetenskapliga arbetssättet förenar.

Ett halsstarrigt konserverande av tudelningen i en naturvetenskaplig (»biologisk psykiatri/psykologi» alternativt »neuropsykiatri/neuropsykologi») och en humanistisk psykiatri (»psykoteraeutisk», »kvalitativ omvårdnad») både äventyrar kliniska framsteg och förhindrar ett kreativt samarbete mellan medlemmar i ett psykiatriskt arbetsteam i den gemensamma ambitionen att

hjälpa människor drabbade av psykisk sjukdom.

Vad bär det tredje århundradet?

Så vad kommer vår västerländska psykiatri tredje århundrade att innebära? Förhoppningsvis konsolidering, syntes, enhetliggörande och terapeutiska framgångar i form av:

- Respekt för riktig kunskap, »sanning», om bidragande orsaker till psykisk omtålighet: gener, biologiskt trauma, psykologiskt trauma, social stress.
- Respekt för sjuka individer drabbade såväl av stigmatisering som av friska människors oförstånd och dumhet.
- Respekt för den vetenskapliga gränslösheten mellan neurobiologin, psykologin och sociologin.
- Respekt för de psykiska sjukdomarnas långdragna natur och behovet av profylaktisk behandling.
- En häpen förvåning avseende kliniska framsteg i akut och förebyggande behandling av, kanske framför allt, förstämningssyndrom och psykotiska sjukdomar. •